

Međunarodni znanstveni skup
Slovenski svećenici u hrvatskoj Istri u 19. i 20. stoljeću,
Pazin: Državni arhiv u Pazinu – Porečka i Pulska biskupija – Inštitut za
narodnosna vprašanja u Ljubljani, 6. svibnja 2022.

Međunarodni znanstveni skup pod naslovom *Slovenski svećenici u hrvatskoj Istri u 19. i 20. stoljeću* odvio se 6. svibnja 2022. u Velikoj dvorani Državnoga arhiva u Pazinu. Organizacijski su odbor skupa činili Barbara Riman kao predsjednica, mons. Dražen Kutleša i Mirela Mrak Kliman kao suorganizatori te članovi: Sergije Jelenić, Ivan Milotić, Ilija Jakovljević, Ivan Miškulin i tajnice Maja Milovan i Anamarija Kurelić. Potporu organizaciji skupa dala je Koparska biskupija (Škofija Koper), a medijski je pokrovitelj bio Radio Istra. Skup je počeo himnom nakon čega su predavače i goste redom pozdravili: Mirela Mrak Kliman u ime Državnoga arhiva u Pazinu, Sergije Jelenić u ime Porečke i Pulske biskupije, Rafko Valenčić u ime koparskoga biskupa, Robert Matijašić u ime Čakavskoga sabora i Vladimir Torbica u ime Istarske županije.

Uvodno je predavanje imao Ilija Jakovljević iz Nadžupe sv. Kuzme i Damjana mučenika u Fažani pod naslovom »Uloga slovenskih svećenika u očuvanju vjerske i nacionalne svijesti u Istri«. Izlagač se osvrnuo na veći broj svećenika koji su doprinijeli istarskoj povijesti u 20. stoljeću. Približio je značenje i zasluge, kao i plodove rada onih najpoznatijih svećenika, stavljajući ih u kontekst teških uvjeta života i rada pod totalitarističkim režimima. Naglasio je i njihovu ulogu oko pripojenja Istre matici Hrvatskoj nakon 1945. godine.

Nakon prekida za okrepu započeo je radni dio skupa prvom (jutarnjom) sesijom koju su moderirale Barbara Riman i Maja Milovan. Skupu se obratio prvi izlagač, Stipan Trogrlić iz Područnoga centra u Puli Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, temom »Stjepan Cek – progoni pod fašizmom i komunizmom«. Približio je osobu i djelovanje slovenskoga svećenika Stjepana Ceka (1913. – 1985.), služeći se pri tome i njegovim autobiografskim zapisima. Stjepan Cek bio je župnik u Kaščergi, Karojbi, Pićnu, Lanišću, Dolenjoj Vasi, Brestu i Novigradu. Upamćen je kao mjesni župnik u Lanišću za vrijeme zločina ubojstva bl. Miroslava Bulešića 1947. godine. Nakon toga osuđen je na montiranom procesu na šest godina stroga zatvora, a kaznu je izdržavao u popravnom domu – zatvoru u Staroj Gradišci. Služio je u Istri trideset šest godina za vrijeme fašističke i komunističke uprave i bio je svakoj nepoćudan. Nakon službovanja u Istri prešao je u Sloveniju.

Potom je Elvis Orbančić iz Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Područne jedinice u Puli, održao izlaganje »Rudolf Zafran i ženska duhovna zvanja Žminjštine (1940. – 1963.)«. Predstavio je uspjehe pastoralnoga djelovanja žminjskoga župnika, Slovenca Rudolfa Zafrana (1916. – 2002.), na buđenju ženskih duhovnih zvanja te približio sestre koje su ustrajale u tom zvanju. U to je kratko vrijeme uz mnoga svećenička zvanja žminjska župa dala Crkvi sedam časnih sestara.

Milan Radošević, također iz Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Područne jedinice u Puli, približio je ulogu slovenskoga svećenika Josipa Grašića (1863. – 1935.), župnika u Bermu, u poznatom suđenju

gortanovcima pod naslovom »Sjećanja Josipa Grašića na Beram i gortanovce 1929. godine«. Osvijetlio je ulogu poznatoga svećenika podrijetlom iz Kranja u izuzetno delikatnom incidentu iz 1929. godine. Ivan Miškulin iz Osnovne škole Vladimira Nazora Pazin prikazao je život i djelovanje trojice župnika Slovenaca u upravi župe Trviž, pod naslovom »Djelovanje svećenika Slovenaca u trviškoj župi s posebnim osvrtom na djelovanje mons. Leopolda Jurce«. Osvrnuo se pritom i na drugu dvojicu svećenika Slovenaca koji su djelovali u trviškoj župi u 20. stoljeću: Franju Bukovca i Franju Štegla. Neizbrisiv trag Leopolda Jurce (1905. – 1988.) i njegovo plodno djelovanje u središnjoj Istri sačuvano je, između ostaloga, u kronikama župe i pobožnih društava koja su djelovala u okviru župe i čine, uz usmenu predaju, dragocjen izvor podataka. U završnom se izlaganju prve sesije na svoj osebujan način vlč. Marijan Jelenić iz Župe sv. Blaža biskupa i mučenika iz Vodnjana prisjetio župnika u Kringi i Humu referatom »Josip Vidau (1894. – 1983.)«. Bio je svećenik i župnik, Slovenac, ali prvenstveno je zapamćen kao travar i vrstan poznavatelj bilja i lijekova. Zapamćen je i po autorstvu recepta likera od imele, koji je postao poznato piće – biska. Iznio je kronologiju i detalje iz njegova života, osobne uspomene i činjenice te tako oživio njegov lik.

Nakon stanke započela je s radom druga (popodnevna) sesija skupa koju su moderirali Elvis Orbančić i Ivan Miškulin. Marko Medved s Katedre za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci govorio je o temi »Slovenski svećenici s područja Riječke biskupije u 19. i 20. stoljeću« približivši osobe slovenskih svećenika koji su djelovali na području Riječke (nad)biskupije tijekom posljednjih dvaju stoljeća sve do preminuća posljednjeg, mons. Gabrijela Bratine (1931. – 2020.). Posebno se osvrnuo na međuratno i poratno razdoblje kada je Riječka biskupija obuhvaćala i dio današnje Republike Slovenije, što je dovelo do miješanja klera te su svećenici slovenskoga podrijetla ostavili istaknuti trag u riječkoj crkvenoj povijesti. Maja Polić iz Zavoda za povijesne i društvene znanosti u Rijeci Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti održala je predavanje »Suradnja hrvatskih i slovenskih preporoditelja u liburnijskome dijelu Markgrofije Istre s Kvarnerskim otocima« predstavivši udruženja i ključne osobe hrvatsko-slovenske suradnje preporoditelja, istaknuvši čitaonički pokret. Naznačila je preporodni pokret kao područje plodne i dugotrajne slovensko-hrvatske suradnje u očuvanju i valoriziranju nacionalnoga i kulturnog identiteta Hrvata i Slovenaca na navedenom području. Kristina Riman s Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli trebala je predstaviti spisateljske dosege slovenskih svećenika u Istri temom »Književni i publicistički doprinosi slovenskih svećenika koji su djelovali u Istri«. No zbog spriječenosti izlaganje nije održala, ali će tekst pripremiti za objavljivanje u zborniku. Rafko Valenčić s Teološkoga fakulteta Sveučilišta u Ljubljani (Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani) održao je predavanje pod naslovom »Grem na južne kraje, grem med svoje brate«, kako je rekao pjesnik Simon Gregorčič. Predavanje je održao na slovenskom jeziku govoreći o dispoziciji Slovenaca na prijelomu stoljeća za službu na hrvatskim područjima. Istaknuo je da je u to doba svećenik bio onaj koji je mogao najviše učiniti za svoj narod i ljude. U sklopu predavanja prisjetio se i osobnih uspomena na brojne svećenike koji su djelovali u Istri, a kasnije prešli na područje Slovenije. Vito Spetić s Fakulteta Hrvatskih studija Sveučilišta

u Zagrebu zatvorio je skup izlaganjem na temu »Društvo istarskih i slovenskih bogoslova „Sloga“ u Gorici (1881. – 1888.)«. Bogoslovno društvo Sloga djelovalo je kao književno društvo uzimajući kao uzor hrvatske čitaonice te je, šireći hrvatsku i slovensku tiskanu riječ, u knjižnici Bogoslovije u Gorici formiralo generacije narodno osviještenih pastoralnih djelatnika. To je bio prvi javni spomen toga društva nakon 150 godina.

Izlaganja su trajala po dvadeset minuta. Nakon posljednjega izlaganja uslijedila je kratka otvorena rasprava. Skup je zatvorila Mirela Mrak Kliman, ravnateljica Državnoga arhiva u Pazinu. Za sudionike je skupa poslije objeda organiziran posjet crkvi sv. Nikole u Pazinu.

Tema je o slovenskim svećenicima koji su djelovali u Istri ovim skupom tek otvorena i predstavlja obećavajuće područje istraživanja. Valorizacija i evidentiranje rada pojedinih slovenskih svećenika, kao i njihova recepcija u očima lokalnoga stanovništva te njihova društvena uloga bit će u fokusu istraživanja sljedećih skupova.

Vito Spetić